

sit Ansigt — fremstiger svundne Aarhundreder, ikke som kaotisk eller skematiseret Lærdom, men som levende Virkelighed. Hemmeligheden ved denne mærkelige Kunst lader sig ikke lære; men den hænger sammen med en dyb Kærlighed til Landskabet. Hans kulturhistoriske Studier er mere og mere blevet kulturgeografiske. I „Middelalderlige Byer“ har han gjort Rede for de gamle, danske Købstæders naturbetingede Vækst eller Visnen. I „Hærvejen“ lader han Jyllands gamle Hovedfærdselsaare stige frem af Forglemmelsen. Det nu foreliggende Værk om Viborg-Vejene er en Videreførelse af disse Studier over Jyllands middelalderlige Færdselslinjer. Viborg, Jyllands gamle Hovedstad, var fra den graa Fortid det vigtigste af alle jyske Vejknudepunkter. Endnu lever Viborg-Vejene i mange jyske Ordsprog. De talrige Færdselsaarer, der gjorde Viborg til Midtpunktet for en Krans af jyske Landskaber, har en rig og afvekslende Historie. Og idet H. M. rekonstruerer denne, viser han, hvorledes den afspejler disse Landskabers Skæbne gennem Tiderne. „Skove, Heder og Agre har afløst hinanden, Frodighed og Fattigdom har skiftet, men Blæsten synger over det samme Land“. I den tidlige Middelalder var Viborgs Opland langt rigere paa Skove og Agre, end det siden blev. I det 14. Aarh. begyndte en Nedgang, som fortsattes gennem lange Tider og først i det 19. Aarh. afløstes af en ny kulturel Fremgang. Pest og Krig har faaet Skylden for Nedgangen og Affolkningen. H. M. paapeger, hvorledes selve Kulturen gennem en hensynsløs og uforstandig Udnyttelse af Resourcerne har banet Vej for Ødelæggelse af Naturværdier, ganske særlig for Skovenes Tilintetgørelse. Spørgsmaalet om Aarsagerne til Affolkningen og Kulturnedgangen i Midtjylland fra det 14. Aarh. og fremefter kunde dog sikkert tages op i en større Sammenhæng. Hvorfor ramtes Norges Landbrug i de samme Aarhundreder af en ligesaa dyb Depression? Hvorfor ophørte Agerbruget paa Island? Hvorfor gik Grønlands Bygder under?

Gudmund Hatt.

H. V. Clausen: Sønderjylland. En Rejsehaandbog. Sjette Udgave. 215 S., 19×12 cm, 7 Kort. Hage & Clausens Forlag, København 1932. 6,50 indb.

H. V. Clausens „Sønderjylland“ er som Rejsehaandbog noget helt for sig selv. Den bør kendes og bruges af enhver dansk.

Niels Nielsen.